

Opas henkilökohtaisen talouden hallintaan

Tommi Rajamäki

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Tradenomi

Opinnäytetyö

2022

Tiivistelmä

Tekijä Tommi Rajamäki
Tutkinto Tradenomi
Raportin/Opinnäytetyön nimi Opas henkilökohtaisen talouden hallintaan
Sivu- ja liitesivumäärä 34
<p>Tämä opinnäytetyön tavoitteena on motivoida ja kannustaa yksilöä kiinnostumaan omasta taloudestaan ja hallitsemaan sitä paremmin. Työssä avataan tasapainoisen henkilökohtaisen talouden perusteet ja sen tuomat hyödyt yksilön elämänlaatuun ja henkiseen hyvinvointiin. Opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään ylivelkaantumista ja sen kehitystä Suomessa, sosioekonomisen aseman periytymistä sekä henkilökohtaisten taloushaasteiden tyypillisimpiä juurisyyitä.</p> <p>Opinnäytetyö itsessään on syntyvä opas henkilökohtaisen talouden hallintaan. Työssä edetään askeleittain lähtötilanteen kartoittamisesta muutoksen käytäntöön viemiseen ja oman talouden jatkuvaan seurantaan. Lukijalle annetaan suuntaviivat oman talouden haltuunottoon sekä opastusta oman kulutuskäyttäytymisen tunnistamiseen ja hallintaan.</p>
Asiasanat Henkilökohtainen talous, Säästäminen, Ylivelkaantuminen, Raha

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Ongelman kiteyttäminen.....	2
1.2	Mitä talouden hallinnalla saavutetaan.....	5
1.3	Paremman talouden lähtökohta.....	5
2	Tietoperusta	7
2.1	Ylivelkaantuminen Suomessa	7
2.2	Sosioekonomisen aseman periytyminen	8
2.3	Taloudellisten haasteiden juurisyyt.....	10
2.3.1	Elämän- ja taloudenhallinnan haasteet	12
2.3.2	Osaamiset ja resurssit	14
3	Opas henkilökohtaisen talouden hallintaan.....	15
3.1	Askel 1: Oman talouden kartoittaminen	15
3.1.1	Tulojen ja menojen kartoittaminen	16
3.1.2	Velkojen arviointi ja priorisointi	17
3.2	Askel 2: Omien tarpeiden ja mieltymysten kartoittaminen.....	18
3.2.1	Mikä on itsellesi tärkeää?.....	19
3.2.2	Mikä on tavoitteesi taloudellisesti?	20
3.3	Askel 3: Muutoksen aloittaminen ja taloussuunnitelma.....	22
3.3.1	Miten ja milloin muutos syntyy?.....	23
3.3.2	Miten säästämisestä tulee tapa?.....	25
3.3.3	Taloussuunnitelma.....	26
3.3.4	Sijoittaminen	27
3.4	Askel 4: Oman talouden jatkuva seuranta	28
3.4.1	Miksi seuranta on tärkeää?	28
3.4.2	Keinoja seurata omaa taloutta.....	29
4	Pohdinta ja oma oppiminen	30
4.1	Talousoppi peruskouluun	30
4.2	Sosiaalisen median rooli	31
	Lähteet.....	32

1 Johdanto

Henkilökohtaisen talouden hallinta on taito ja taidon voi oppia, lähtökohdista riippumatta. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kannustaa ja motivoida lukijaa kiinnostumaan oman talouden hallinnasta ja sen parantamisesta. Raha voi aiheuttaa ahdistusta monella tavalla. Rahahuolet voivat ehdottomasti herättää häpeän tunteita ja pelkästään rahasta puhuminen voi aiheuttaa ahdistusta. Rahan vuoksi voi ahdistua myös siinä tapauksessa, kun sitä on paljon. Kun rahaa on, niin muut ihmiset helposti pyytävät sitä ja voi herättää ikäviä tunteita, kun joutuu aina kieltäytymään tai varsinkin, jos kieltäytyminen on yksilölle haastavaa. Saattaa herätä pelko, että menettää rahat tai voi pelätä, että ystävyysuhteet ovat vain rahan ansiosta olemassa. Rahaan tulisi pystyä suhtautumaan neutraalisti. Rahasta puhuminen on monien lapsuudessa muodostunut tabuksi erinäisistä syistä ja siitä tottumuksesta olisi hyvä oppia pois. Raha on osa jokaisen elämää, eikä täysin ilman rahaa voi nyky-yhteiskunnassa elää, joten siitä tulisi voida puhua avoimesti. Oman talouden hallinta tuo elämään mielenrauhaa ja henkisiä voimavaroja keskittyä itselleen tärkeisiin asioihin enemmän. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.) Tämä opinnäytetyö keskittyy siihen, että omista raha-asioista saisi paremman otteen.

Oman talouden haltuunotossa on syytä ensimmäisenä keskittyä vain itseensä. Nyky-yhteiskunnassa sosiaalinen media, televisiosarjat, elokuvat ja edellä mainittujen myötä, myös sosiaaliset suhteet keskittyvät liiaksi vertailemaan ihmisiä ja ihmisten tilanteita toisiinsa. Vertaillaan työpaikkoja, palkkoja, autoja, koteja, ihmissuhteita ja kaikkea mahdollista. Tämänkaltaisen vertaileminen on omiaan aiheuttamaan ahdistusta omasta tilanteesta. On hyvä muistaa, että esimerkiksi sosiaalisen median sisältö voi olla hyvinkin vääristynyttä ja jopa valheellista. Näennäisesti menestyvä ihminen voi olla todella huonossa taloudellisessa tilanteessa, mutta se ei näy vielä ulospäin. Talousongelmia on kaikissa tuloluokissa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on avata tietä tasapainoiseen ja kestävään henkilökohtaiseen talouteen, jonka myötä raha asettuu elämässä sille kuuluvaan asemaan; vaihdannan välineeksi.

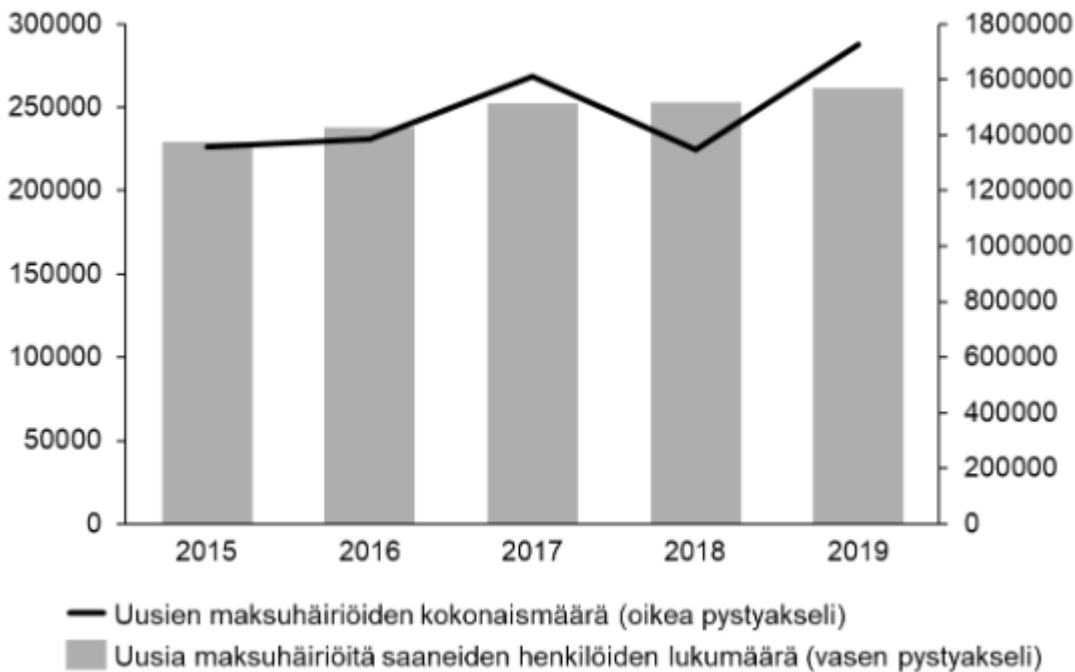
”Taloudellinen mielenrauha on paljon helpompi saavuttaa, kun on oman talouden suhteen kuskin penkillä.” (Kivipelto 3.4.2019)

1.1 Ongelman kiteyttäminen

1700-luvun lopulla alkanut teollistumisen aikakausi on tuonut meidät nykypäivään. Teollistumisen myötä 1800-luvun alussa tehtailijoiden tavoitteiksi tuli tehostaa tuotantoa, myydä enemmän ja tehdä enemmän voittoa. Syntyi kapitalismi, joka on nostanut suuren osan maailman väestöstä absoluuttisesta köyhyydestä. (Thurén 2021, 35–36.) Olemme eläneet kapitalistisessa yhteiskunnassa nyt noin 200 vuoden ajan ja 1800-luvun alun tehtailijoiden tavoittelemat tehokkuuden, myynnin ja tuoton kasvut alkavat olla hyvin vaikeasti saavutettavissa. Markkinointi on aggressiivista, teknologian kehitys on nopeaa ja tulevaisuuden kuluttamista pyritään tuomaan tähän päivään vakuudettomien lainojen avulla. Nykytilannetta kuvaa mielestäni täydellisesti Professori Tim Jacksonin silmiä avaavat sanat:

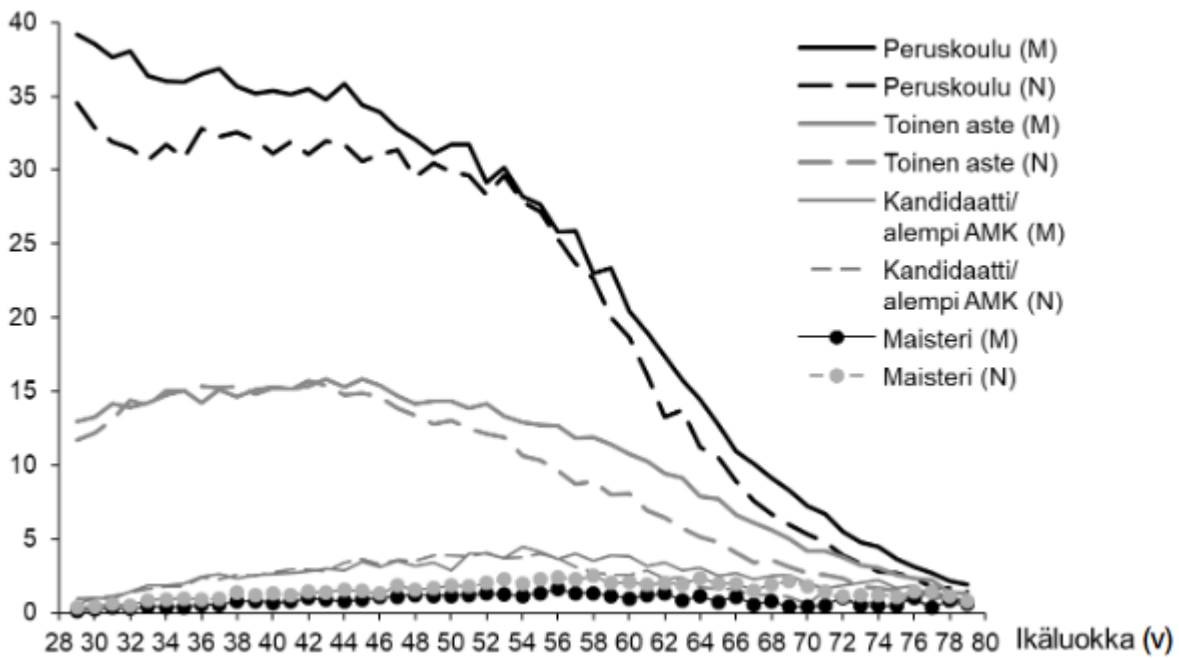
”People are persuaded to spend money we don't have, on things we don't need, to create impressions that won't last, on people we don't care about.” (Jackson 2010)

Nykyisessä kulutusyhteiskunnassa on helppo harhautua kuluttamaan yli oman talouden kantokyvyn ja kohdata sen vuoksi vakaviakin henkilökohtaisia taloudellisia haasteita. Vuosien 2011 ja 2021 välillä maksuhäiriöiden määrä on ollut tasaisessa kasvussa. Vuonna 2011 maksuhäiriömerkinnän saaneita henkilöitä oli 326000 ja heidän määränsä on kasvanut 19,3 prosenttia 389000 henkilöön vuoteen 2021 mennessä. Viime vuosina alle 30-vuotiaiden ikäryhmässä maksuhäiriöllisten osuus on laskenut, mutta 30 vuotta täyttäneiden ikäryhmässä kehitys on ollut päinvastainen. (Luotonen, Puttonen, Rantapuska 2022, 194–195.)

Kuva 1 - Maksuhäiriöiden ja uusia maksuhäiriötä saaneiden henkilöiden määrän kehitys vuosina 2015-2019 (Luotonen, Puttonen, Rantapuska 2022, 197)

Kun verrataan maksuhäiriömerkinnän saanutta väestöä muuhun väestöön vuonna 2020, huomataan, että he ovat keskimäärin nuorempia (44,3 vs. 52,2), heidän tulonsa ovat matalampia (16502 € vs. 24619 €) ja heillä on vähemmän velkoja (13239 € vs. 29654 €). Maksuhäiriömerkinnän saaneiden muuhun väestöön nähden matalampi velkataso selittyy sillä, että Suomessa yleisin velka on asuntolaina, jonka saaminen edellyttää lainaajalta hyvää talouden pitoa eikä maksuhäiriömerkintää saa olla. (Luotonen, Puttonen, Rantapuska 2022, 198.)

Kuva 2 - Voimassa olevan maksuhäiriömerkinnän yleisyys prosentteina ikäluokan, tilastoidun sukupuolen sekä korkeimman suoritettun koulutustason mukaan marraskuussa 2020 (N=3772879)(Luotonen, Puttonen, Rantapuska 2022, 201).

Suomalaisten talousaasteita on tutkittu useiden instanssien toimesta kohtalaisen kiitettävästi, mutta henkilökohtainen talousneuvonta on vielä toistaiseksi varsin pintapuolista ja reaktiivista. Henkilökohtainen mielipiteeni on, että nykyisen kaltaisessa, kuluttamiseen ja lainanottoon pohjautuvassa yhteiskunnassa, talousneuvonta tulisi saada ehdottomasti osaksi perusopetusta. Taloudenhoiton opetuksen tulisi tapahtua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa yksilön koulutusta, sillä kuten kuva 2 osoittaa, laskee maksuhäiriömerkinnän saaneiden osuus koko väestöstä merkittävästi suoritettun koulutustason mukaan, iästä tai tilastoidusta sukupuolesta riippumatta. Tämän opinnäytetyön tavoitteena onkin kannustaa ja motivoida yksilöitä kiinnostumaan omasta taloudesta ja sen tasapainoisesta hallinnasta proaktiivisesti jo ennen mahdollisten ongelmien ilmenemistä.

1.2 Mitä talouden hallinnalla saavutetaan

Talouden hallinta on kuin internet yhteys. Kun yhteys toimii moitteettomasti, ei yhteyden laatu ole edes mielessä, mutta jos yhteys katkeilee päivittäin, on yhteyden toimimattomuus jokapäiväisenä huolenaiheena. Turhautuneisuus kasvaa, mitä enemmän yhteys katkeilee. Taloudellisen hallinnan sujuvuus ja oman talouden tasapaino toimii täysin samalla tavalla. Kun rahahuolia on, niin ne ovat mielessä lähes jatkuvasti, mutta kun saa oman kulutuksen tasapainoon tulojen kanssa, raha ei ole enää merkittävässä roolissa jokapäiväisessä elämässä. Tasapainoinen henkilökohtainen talous tuo mukanaan mielenrauhan ja taloudellisten vaikeuksien onkin useissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä jopa mielenterveydellisiin seikkoihin. Elina Turusen ja Heikki Hiilamon vuonna 2014 toteuttama systemaattinen katsaus muiden maiden tuottamista, velkaongelmien terveysvaikutuksia tutkivista, tutkimuksista toteaa, että velkavaikeudet aiheuttavat vakavia terveydellisiä seurauksia, kuten masennusta ja itsemurha-ajatuksia. Tätä väitettä tukee myös Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön tuottama tutkimus nuorten aikuisten maksuhäiriömerkinnöistä toteamalla, että velkaongelmista kärsivillä henkilöillä on muita useammin heikentynyt mielenterveys (Hiilamo, A., Keski-Säntti, Kääriälä, Hiilamo, H. 2021).

”Kun tietää, että on varautunut tulevaan, on huolettomampaa elää nyt” (Kivipelto 3.4.2019, osa 2)

1.3 Paremman talouden lähtökohta

Hyvän henkilökohtaisen talouden perustuksena on tulojen ja menojen tasapaino. Menoja ei saa olla pysyvästi enemmän kuin tuloja ja siinä tapauksessa, kun menoja on tuloja enemmän, tulisi ylikulutuksen kattaminen hoitua säästöillä. Menojen pysyessä yli tulojen, menojen karsinnasta huolimatta, tulisi yksilön kääntää katseensa tulojen määrään ja niiden mahdolliseen lisäämiseen esimerkiksi työtilanteen parantamisella, palkkaneuvotteluilla tai lisätyöllä. Tulojen määrään on kuitenkin yleisesti vaikeampi vaikuttaa kuin menojen määrään, joten ensisijaisesti menojen karsiminen on suositeltava tapa parantaa oman talouden tasapainoa. Kun tasapaino omassa taloudessa on saavutettu, voi seuraavaksi ryhtyä tekemään muutoksia siihen suuntaan, että säästöjäkin alkaa kertymään. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.)

Tasapainoinen talous ei tarkoita välttämättä sitä, että velkaa ei ole lainkaan. Velan käyttäminen on hyvin yleistä ja täysin normaalia myös taloutensa hyvin hoitavien osalla. Velka on työkalu, jolla siirretään tulevaisuuden kulutusta nykyhetkeen ja työkaluna velka onkin erittäin toimiva ratkaisu. Tärkeintä velan käytössä on kohde mihin sitä käytetään. Velkarahaa ei tulisi käyttää tuottamattomaan kulutukseen vaan ainoa keino käyttää velkaa siitä hyötyen on käyttää sitä velan ja ostettavan hyödykkeen kuluja enemmän tuottavaan kohteeseen. Poikkeuksena tähän on omistusasuminen, sillä maksaessa asuntolainaa, säästää automaattisesti samalla itselleen. Vuokralla asuessa vuokra ei kartuta varallisuutta ja siitä huolimatta kuukausittainen asumisen kustannus on hyvin lähellä samaa kuin omistusasumisessa. Asuntolainan mitoittaminen omaan talouteen sopivaksi on kuitenkin tärkeää ja pankit mitoittavatkin lainat asiakkailleen varsin onnistuneesti.

2 Tietoperusta

Tässä kappaleessa avaan ylivelkaantumisen käsitettä ja kehitystä vuodesta 2000 nykyyhetkeen. Velan käyttäminen on lisääntynyt vuosien 2003 ja 2020 merkittävästi, johtuen osittain nopeasti kehittyneistä lainamarkkinoista. Taloyhtiölainojen yleistymisen on ollut nopeaa ja markkinoille on tullut myös uusia vakuudettomia lainatuotteita. Lisäksi tässä kappaleessa kerron sosioekonomisen aseman periytyemisestä sekä taloudellisten haasteiden juurisyistä.

2.1 Ylivelkaantuminen Suomessa

Ylivelkaantuminen on ollut kasvava ongelma Suomessa jo yli 20 vuoden ajan. Vuonna 2000 kotitalouksien velkojen määrä oli hieman yli 60 prosenttia käytettävissä olevista tuloista. Tarkoittaen sitä, että mikäli kotitaloudella oli tuloja 30000 euroa, oli velkaa 18000 euroa. 2000-luvun alussa velkaantuminen lähti varsin nopeaan kasvuun ja velkaantumisaste ylitti 100 prosentin rajan jo vuoden 2006 lopussa. (Finanssivalvonta 2022.) Velkaantuminen itsesään ei vielä ole kovin suuri ongelma, mikäli velan kykenee hoitamaan ilman ongelmia. Jos yksilölle kertyy velkaa liikaa omaan maksukykyynsä nähden, on kyseessä huomattavasti huolestuttavampi ongelma, ylivelkaantuminen.

Ylivelkaantumiselle ei ole annettu kiinteää määritelmää, vaan sille löytyy useita eri määriytyksiä riippuen instanssista. Ylivelkaantuminen voidaan myös kokea subjektiivisesti, jolloin yksilön velkaantuminen ei välttämättä ylitä mitään yleisiä ylivelkaantumisen määriytyksiä (Majamaa & Rantala 2020). Yksilö kokee itse olevansa ylivelkaantunut ja hän tuntee tilanteesta epävarmuutta tai jopa ahdistusta. Suomen Pankki määritti toukokuussa 2021 liiallisen velan määräksi 500 prosenttia käytettävissä olevista bruttotuloista (Pantzar 2021.) Toisaalta ylivelkaantumiseksi voidaan tulkita tilanne, jolloin yksilö ei kykene maksamaan laskujaan ja suoriutumaan tavanomaisista menoistaan. Toisin sanoen yksilöllä on maksuhäiriömerkintä ja maksuja on päätynyt perintään tai ulosottoon. (Majamaa & Rantala 2020.)

Ylivelkaantuminen johtaa helposti maksuhäiriöihin ja se näkyy myös selkeästi viimeisen 20 vuoden kehityksessä. Kotitalouksien ottamien euromääräisten velkojen määrä on kasvanut vuosien 2003 ja 2020 välillä 2,6 kertaiseksi 52 miljardista eurosta 135 miljardiin euroon (Majamaa & Rantala 2020). Elinkustannusindeksi on vastaavasti noussut kyseisenä ajanjaksona vain 1,25 kertaisesti (Tilastokeskus 2022), eikä käytettävissä olevat tulot ole kasvaneet samaa tahtia euromääräisten

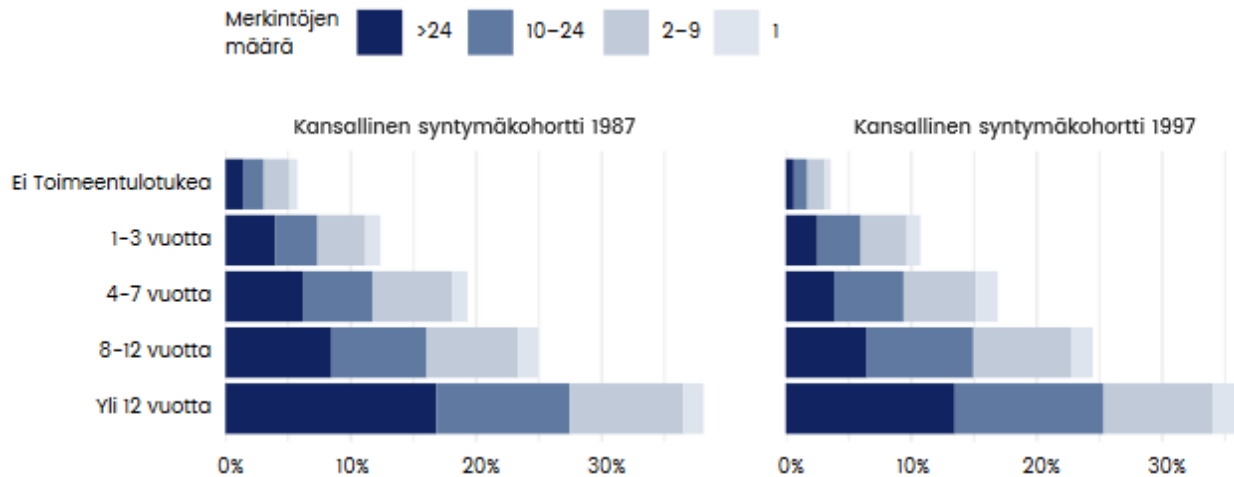
lainojen kanssa. Velkarahoitteinen kuluttaminen on lisääntynyt ja tämä johtuu osittain myös lisääntyneestä vakuudettomien luottojen tarjonnasta (Karismo 2017).

Ylivelkaantumista Suomessa on tukenut pitkään matalana pysynyt korkotaso ja sen ansiosta suomalaisten yleisimmän velan, asuntolainan, velanhoitorasitus ei ole merkittävästi noussut (Finanssivalvonta 2022). Markkinat ovat viime aikoina kuitenkin merkittävästi muuttuneet korkotason ja inflaation nousun myötä ja ylivelkaantumisen tuomat ongelmat voivat olla konkretisoitumassa (Vehkaoja 2022).

2.2 Sosioekonomisen aseman periytyminen

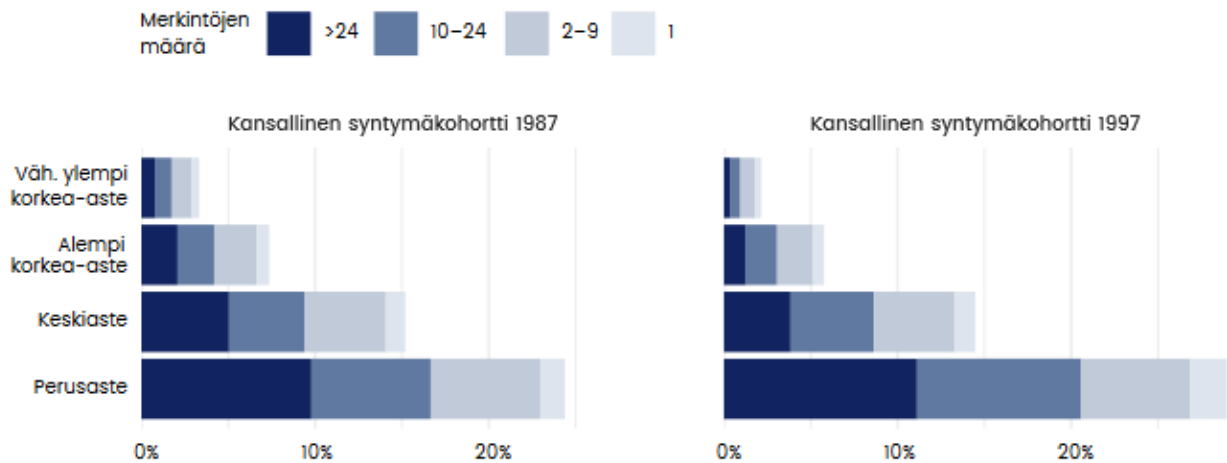
Tämän opinnäytetyön kannalta merkittävä huomioitava asia on sosioekonomisen aseman periytyminen. Vanhempien taloudellisen aseman yhteiskunnassa on todettu periytyvän Outi Sirniön tohtorintutkimuksessa väitöskirjassaan. Erityisesti pieni- ja suurituloisten joukossa tulotason ylisukupolvisuus on voimakasta. (Sirniö 2016.) Syy minkä vuoksi haluan nostaa asian esiin tässä opinnäytetyössä, on se, että periytyminen taustalla oleviin tekijöihin voi vaikuttaa omilla valinnoilla ja voi olla hyvin lamaannuttavaa kuulla, että oman perheen heikko taloudellinen tilanne voi periytyä. On tärkeää muistaa, että näin ei kuitenkaan tarvitse olla. Omaan kulutuskäyttäytymiseen ja taloudenpiitoon voi vaikuttaa ensisijaisesti yksilö itse.

Tutkimuksessa löydettiin vahva yhteys lapsuudenajan perheen tulotason, koulutustason sekä sosiaalisen aseman ja lapsen aikuisena saavuttamaan sosiaalisen aseman välillä. Lapsuudenajan perheen tulotaso vaikuttaa myös lapsen aikuisuudessa kohtaamien epäsuotuisten elämäntapahtumien aiheuttamaan tulonmenetyksiin, niin että hyvätuloisten perheiden lapsilla on pienempi riski tulonmenetyksiin. Sirniön tutkimuksessa tutkittiin syntymäkohortteja 1987 ja 1997, eikä näiden välillä huomattu merkittävää muutosta. Naisten kohdalla pientä ylisukupolvisuuden lisääntymistä havaittiin. (Sirniö 2016.)

Kuva 3 - Vanhempien toimeentulotuen saanti (tilastovuosi ajalta, kun henkilö on alle 18-vuotias) ja osuus, joilla on voimassa olevia maksuhäiriömerkintöjä 1.12.2020 (Hiilamo, A., Keski-Säntti, Kääriälä, Hiilamo, H. 2021).

Syntymäkohortin 1997 kohdalla vanhempien saamien toimeentulotukien määrällä oli suurempi yhteys, kuin vanhemman syntymäkohortin kohdalla. Vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joiden vanhemmat saivat yli 12 vuoden ajan toimeentulotukea, 35,9 prosentilla oli 1.12.2020 voimassa oleva maksuhäiriömerkintä. Tämä on 10 kertainen määrä verrattuna saman syntymäkohortin lapsiin, joiden vanhemmat eivät saaneet toimeentulotukea lainkaan. Heistä 3,6 prosentilla on voimassa oleva maksuhäiriömerkintä. Mitä pidemmän aikaa vanhemmat olivat saaneet toimeentulotukea, sitä todennäköisemmin lapsella oli aikuisena maksuhäiriömerkintä. (Hiilamo, A., Keski-Säntti, Kääriälä, Hiilamo, H. 2021.)

Kuva 4 - Vanhempien korkein koulutus ja osuus, joilla on voimassa olevia maksuhäiriömerkintöjä 1.12.2020 (Hiilamo, A., Keski-Säntti, Kääriälä, Hiilamo, H. 2021).

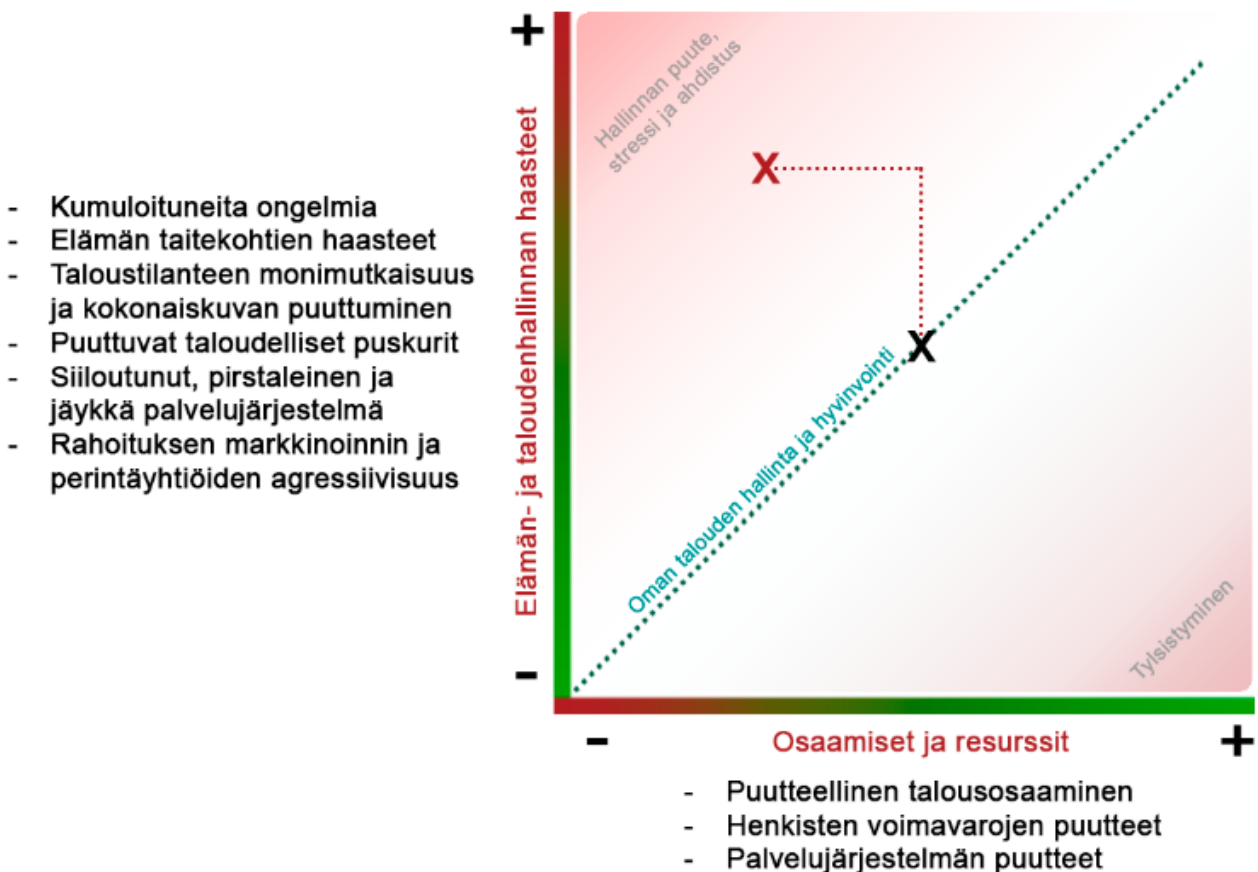
Myös vanhempien koulutustasolla on selkeä yhteys lasten aikuisuuden maksuhäiriömerkintöihin. Kuten toimeentulotuen saantiin perustuvassa jaottelussa, myös vanhempien koulutustasojaotellussa nuoremassa syntymäkohortissa on suurempi ero ääripäiden välillä kuin vuonna 1987 syntyneiden kohdalla. Vuonna 1997 syntyneistä, joiden vanhempien korkein koulutusaste oli perusaste, 29 prosentilla oli 1.12.2020 voimassa olevia maksuhäiriömerkintöjä. Saman syntymäkohortin toisessa ääripäässä, kun vanhempien koulutustaso on vähintään ylempi korkeakoulu, vain 2,9 prosentilla oli voimassa olevia maksuhäiriömerkintöjä 1.12.2020. (Hiilamo, A., Keski-Säntti, Kääriälä, Hiilamo, H. 2021.)

Erytisesti nuorten, joilla on ylläkuvattujen tutkimusten valossa riski taloudellisiin vaikeuksiin aikuisuudessa, tulisi kiinnittää erityistä huomiota omaan kulutuskäyttäytymiseen ja kouluttautumiseen. Vaikka tutkimukset osoittavat, että taloudelliset haasteet periytyvät varsin vahvasti, niin oman talouden hallinta on aina yksilöllä itsellään ja siihen on mahdollista vaikuttaa omilla valinnoilla.

2.3 Taloudellisten haasteiden juurisyyt

Oman talouden hallintaan ja sen hallinnassa pysymiseen vaikuttaa moni asia, eikä ne aina ole yksilön itsensä käsissä. Sitran johtava asiantuntija Timo Hämäläinen on laatinut erinomaisen julkaisun koskien taloudenhallinnan haasteita ja ylivelkaantumista. Kyseinen julkaisu toimii tämän kappaleen pääasiallisena lähteenä.

Taloudenhallinnan haasteet ja ylivelkaantumisen juurisyöt voidaan jakaa kahteen pääkategoriaan, joiden tasapainolla saavutetaan oman talouden hallinta ja hyvinvointi. Kategoriat ovat elämän- ja taloudenhallinnan haasteet sekä yksilön osaaminen ja resurssit. Timo Hämäläisen mukaan elämän- ja taloudenhallinnan haasteisiin lukeutuu 6 pääkohtaa, jotka ovat yksilön ongelmien kasaantuminen, elämän taitekohtien haasteet, oman talouden kokonaiskuvan puuttuminen, taloudellisten puskureiden puuttuminen, vajavainen palvelujärjestelmä sekä velkarahoittajien ja perintäyhtiöiden aggressiivinen markkinointi. Yksilön osaamiseen ja resursseihin lukeutuu kolme pääkohtaa, jotka ovat talousosaamisen puuttuminen, henkisten voimavarojen rajallisuus sekä palvelujärjestelmän puutteellisuus. (Hämäläinen 2019.)

Kuva 5 - Talouden hallinnan juurisyöt (mukaillen Hämäläinen 2019).

2.3.1 Elämän- ja taloudenhallinnan haasteet

Elämässä tulee poikkeuksetta vastaan haasteita ja niiden hallinnan vaatimat henkiset resurssit voivat hankaloittaa elämän muitakin osa-alueita, kuten taloudenhallintaa. Nyky-yhteiskunnassa edesämme on päivittäin runsas määrä houkutuksia sekä valintoja, joiden toteuttamisen järkevyyttä tulisi jaksaa harkita ajatuksella. Mikäli yksilöllä on kasaantunut henkisiä voimavaroja kuluttavia ongelmia, jää talouden hallinta helposti toissijaiseksi asiaksi. Henkisiä resursseja voi kuormittaa myös päihde- tai mielenterveysongelmat, vakavat sairaudet lähipiirissä, työttömyys tai ihmissuhdeongelmat. (Hämäläinen 2019.) Taloudelliset vaikeudet voivat myös välillisesti lisätä mielenterveydellisiä haasteita, jolloin ongelmasta voi muodostua itseään ruokkiva vaikutusten ketju.

Hämäläinen nostaa julkaisussaan esiin elämän taitekohtien haasteellisuuden. Erityisesti nuorilla aikuisilla elämässä tulee paljon muutoksia lyhyessä ajassa. Täysi-ikäistymisen myötä yksilö pääsee vastuuseen omasta taloudestaan, muuttaa omaan kotiin ja osalle myös asevelvollisuuden suorittaminen tulee ajankohtaiseksi. (Hämäläinen 2019.) Näiden muutosten myötä nuoren tulisi nopealla aikataululla oppia uusia elämäntaitoja, joista yksi on taloudenhallinta. Aikuisella iälläkin omaan talouteen voimakkaasti vaikuttavia elämän käännekohtia voi ilmaantua varsin äkillisestikin. Esimerkiksi työttömyys, vakava sairastuminen tai avioero voivat kuormittaa omaa taloutta yllättävän paljon. Myös eläkkeelle jääminen voi aiheuttaa taloudellisia haasteita, jos siihen ei ole ajoissa varauduttu. (Hämäläinen 2019.)

Finanssitekniologia ja rahoittamisen vaihtoehdot kehittyvät vauhdilla ja kuluttamisesta on tehty helpompaa. Rahoitusvaihtoehtojen runsaan määrän vuoksi myös kuluttajien sitoumusten määrä on kasvanut. Yksilöllä voi olla paljonkin erilaisia kulueriä maksettavana. Esimerkiksi erilaisten luottojen, lainojen, luottokorttien, osamaksujen tai jatkuvien kiinteiden palvelumaksujen myötä kokonaisuus omasta taloudesta voi olla hyvinkin epäselvä ja sen takia oman talouden suunnitelmallisuus voi olla ontuvaa. Kuluttaminen on tehty myös käytännössä helpoksi digitaalisten maksutapojen ja laskulla ostamisen myötä. (Hämäläinen 2019.)

Yksi merkittävimpiä yksittäisiä syitä taloudellisiin haasteisiin on puskurirahaston puuttuminen. Puskurirahasto auttaa merkittävästi yllättävien kuluerien maksamisessa ja sen avulla voi välttää oman taloudellisen tilanteen kriisiytymisen yksittäisen yllättävän laskun myötä. Yleisimpiä syitä puskurirahaston puuttumiseen ovat pienituloisuus sekä yksinhuoltajuus, joihin yksilön on haastava itse

vaikuttaa, mutta syitä puskurin puuttumiseen ovat myös ylikuluttaminen ja sen aiheuttama korkea velkaantuminen. Ylivelkaantuminen voi tapahtua myös omistusasumisen myötä, erityisesti suuremmissa kaupungeissa, joissa asuntojen hinnat ovat korkeampia. Lainanhoitokulujen mitoittaminen tulisikin sovittaa omaan tulotasoon, niin että puskurirahaston ylläpitäminen on edelleen mahdollista ja näin oman talouden kriisiherkkyyttä saa madallettua. Yksi syy puskurirahaston puuttumiseen on myös työelämän pirstaloituminen, joka on yleistynyt viime vuosina. (Hämäläinen 2019.) Työpaikan vaihtumisen myötä myös tulotasot voivat vaihdella, niin että mahdolliseen puskurirahastoon joudutaan välissä tukeutumaan.

Timo Hämäläinen nostaa yhdeksi taloudenhallinnan ongelmia aiheuttavaksi tekijäksi Suomen taloudenhallintaa tukevien ja ylivelkaantuneita auttavien organisaatioiden pirstaloituneisuuden. Organisaatioita on paljon, mutta heidän vastuualueensa ovat asiakkaille epäselvät. Myös organisaatioiden välinen tietoisuus toistensa vastuualueista on heikkoa. Tämä johtaa helposti siihen, että asiakas joutuu kiertämään organisaatiosta toiseen etsiessään juuri heitä koskevaa velkaneuvontaa. Velka- ja talousasioiden neuvontaa ja opettamista tulisi toteuttaa ennaltaehkäisevästi jo ennen ongelmien syntymistä. Nykyisellään järjestelmän pääpaino on korjaavissa palveluissa ja niiden ongelmana on resurssien puuttuessa kiire ja henkilöstön vaihtelevan osaamisen myötä myös laatu on vaihtelevaa. (Hämäläinen 2019.)

Kuudenneksi syyksi taloudellisten haasteiden syntymiselle Hämäläinen antaa markkinoinnin ja perintäyhtiöiden aggressiivisuuden. Yhtiöiden pääasiallisena tavoitteena on tuottaa enemmän ja tuon tavoitteen täyttämiseksi on karkeasti ajateltuna kaksi vaihtoehtoa; tehostaa tuotantoa tai myydä euromääräisesti enemmän. Tehostamista on tehty 1700-luvun lopulta lähtien, kun teollinen aikakausi alkoi (Thurén 2021, 36.) Luonnollisesti tehokkuus on jo tähän päivään mennessä saatu erittäin korkealle tasolle ja yhtiöille jää jäljelle käytännössä vaihtoehto, myydä euromääräisesti enemmän. Hinnan nosto heikentää kilpailukykyä, joten kappalemääräisen myynnin lisääminen on yhtiön kannalta paras tapa tuottaa enemmän. Markkinointi on tästä syystä kehittynyt varsin aggressiiviseksi, jolloin markkinoinnissa painotetaan lyhyen aikavälin hyötyjä ja pyritään sivuuttamaan ostamisen aiheuttamat pitkän aikavälin seuraukset. Markkinointi ei ole lisääntynyt vain perinteisten tuotteita myyvien yhtiöiden osalta vaan aggressiivista markkinointia käytetään myös paljon rahoitusta tarjoavien toimijoiden keskuudessa. (Hämäläinen 2019.) Tulevaisuuden kuluttamista pyritään tuomaan tähän päivään mahdollisimman paljon. Tämä johtaa helposti kuluttajien velkaantumiseen ja maksuongelmiin. Yhtiöiden siirtäessä saataviaan kolmannelle osapuolelle, kuluttajan tilanne

heikkenee entisestään. Perintäyhtiöiden ydinliiketoiminta on velkojen perintä ja perittävien velkojen korko on tuloa perintäyhtiölle. Tämän vuoksi perintäyhtiöiden intressinä ei ole sovitella saataviaan ja velkojen uudelleen järjestämisen ehdot ovat velalliselle varsin tiukat. (Hämäläinen 2019.)

2.3.2 Osaamiset ja resurssit

Elämänhallinnan taidot opitaan jo nuorella iällä, joten vanhemmilla ja nuoruudenajan ympäristöllä on niiden kehittymiselle merkittävä vaikutus. Vanhemmilta saatujen tietoisten oppien lisäksi vanhemmilta opitaan alitajuisesti asioita, joita vanhemmat eivät varmasti haluaisi lapsilleen opettaa. Muun muassa vanhempien suhtautuminen rahaan, sijoittamiseen, kuluttamiseen tai esimerkiksi varallisuuteen siirtyy lapselle opittuna käytöksenä. Erityisesti vanhempien riitely, työttömyys, päihteiden käyttö, vakava sairaus tai talousongelmat ovat haitallisia lasten henkisten voimavarojen kehittymiselle. Opittujen toimintamallien ja muun perimäopin lisäksi nuoren elämän- ja taloudenhallinnan taitoja hankaloittaa elämäkokemuksen vähäisyys. (Hämäläinen 2019.) Elämäkokemuksen puuttuessa haetaan tukea päätöksentekoon ulkoisista tekijöistä, kuten vanhemmilta, ystäviltä tai sosiaalisesta mediasta. Kuluttamisen näkökulmasta tämä voi johtaa siihen, että syntyy virheellinen käsitys normaalista kuluttamisen tasosta ja nuorelle syntyy tarve kuluttaa oman talouden kantokykyä enemmän.

Taloulosaamisen taso on merkittävä tekijä talouden hallinnassa ja teknologian yleisesti kiihtyvän kehityksen myötä myös rahoitus- ja sijoitusmaailman kehitys on nopeaa. Talousopetuksen taso on varsin vaatimatonta ja nopeasti monimutkaistuva rahoitus- ja sijoitusmaailma vaatii talousopetukselta jatkuvasti enemmän. Opetuksen taso ei pysy kehityksen perässä. Lasten ja nuorten saama talousopetus kotona riippuu paljon vanhempien omasta osaamisesta ja se on varsin vähäistä. Kouluissa annettu talousopetus on selkeästi riittämätöntä. (Hämäläinen 2019.) Uskon, että sosioekonominen aseman ylisukupolvisuus johtuu osittain tästä. Mikäli vanhempien taloulosaaminen on heikkoa, ei siitä puhuta kotona. Korkeamman koulutus- ja tulotason perheissä talousasioiden kanssa toimiminen on tutumpaa ja näin ollen myös lapsille pyritään asiaa opettamaan jo nuorelta iältä lähtien. Tämä voi johtaa aikuisuudessa hyvin erilaisiin lähtökohtiin.

3 Opas henkilökohtaisen talouden hallintaan

Olemme käsitelleet nyt kuluttamisen historiaa ja ongelmakohtia nykyisessä kulutusyhteiskunnassa. Tässä kappaleessa käydään askeleittain läpi mitä yksilön tulisi tehdä parantaakseen taloudellista tasapainoaan. Kulutustottumuksien muuttaminen ei ole aina helppoa ja se voi herättää aluksi ikäviä tunteita. Taloudellinen osaaminen on kuitenkin taito, jonka voi oppia. Avain onnistumiseen on kiinnostuminen ja kärsivällisyys. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021). Hyöty kulutustottumuksien muutoksista tulee selkeästi esiin, kun oman talouden saa takaisin hallintaan ja henkiset resurssit vapautuvat sen osilta itselleen tärkeämpiin asioihin.

”Taloudellinen mielenrauha syntyy hallinnan tunteesta ja siitä, että oma talous on omassa hallinnassa.” (Kivipelto 3.4.2019.)

3.1 Askel 1: Oman talouden kartoittaminen

Ensimmäisenä askeleena parempaan taloudenhallintaan on lähtökohtien kartoittaminen. Jotta korjaavia muutoksia omaan kulutuskäyttäytymiseen voidaan tehdä, täytyy ensimmäisenä tunnistaa sen ongelmakohdat. Kulutustottumuksien tunnistaminen on näin ollen yksi tärkeimmistä asioista muutoksiin ryhtyessä. Kun lähtötilanteesta on muodostunut selkeä käsitys, on seuraavana selvittävä, millaisilla toimenpiteillä taloudellinen tilanne saadaan tasapainoon. Vasta, kun talouden tasapaino on saavutettu, voidaan lähteä suunnittelemaan suurempia muutoksia ja tavoitteita, joilla säästöjen määrää saadaan lisättyä. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.)

Tyypillisesti yksilö ajattelee, että hänellä on liian vähän tuloja. Kuluttamisen määrää tai laatua ei välttämättä koeta ongelmaksi. Ehdottomasti näin voi ollakin, mutta tuloihin on usein hyvin haastavaa vaikuttaa. Työttömyys ei ole tyypillisesti kenenkään oma valinta, eikä perheelliselle lisätyöntekeminen tai uudelleen kouluttautuminen ole helposti toteutettavissa oleva vaihtoehto. Siksi menojen merkitys korostuu talouden hallinnassa (Kivipelto 3.4.2019).

3.1.1 Tulojen ja menojen kartoittaminen

Oman talouden kartoittaminen lähtee liikkeelle siitä, että listataan ja kategorisoidaan ylätasolla kaikki tulot ja menot esimerkiksi viimeiseltä puolelta vuodelta pankkitilin tiliotteita tutkimalla. On tyypillistä, että erityisesti omien menojen tunteminen on usein hyvin heikolla tasolla (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021). Jo ylätasolla tehty menojen listaaminen auttaa oman kulutusprofiilin tunnistamisessa. Arvioidessa omaa kulutusta tulee se tehdä realistisesti ja kaikki kulut huomioiden. Voit kategorisoida kulusi esimerkiksi seuraavalla tavalla:

- **Asumiskulut** – Vuokra tai lainanhoitokulut, vastikkeet, sähkö-, vesi-, internet- ja vakuutus-
kulut.
- **Liikkumisen kulut** – Auton kulut, kuten vakuutukset, huollot, polttoaineet ja mahdollisesti
lainanhoitokulut. Myös julkisen liikenteen kustannukset sijoittuvat tähän kategoriaan.
- **Harrastukset** – Kuntosalimaksut, välinehankinnat tai esimerkiksi tietokoneohjelmien käyttö-
maksut
- **Muut ajanvietteen kustannukset** – Ravintolat, elokuvat, suoratoistopalvelut tai illanvietot
- **Ruokakustannukset** – Ruokakaupan ostokset
- **Vaatteet ja muut perustarpeet** – Vaatteet, kengät tai hiustenleikkaus

Menojen tarkempaan analysointiin tarvitaan tarkempaa dataa eli esimerkiksi kauppakuitteja. Näitä harvoin säilytetään tilanteessa, jossa ei varsinaisesti seurata omaa kulutusta, joten tämä ajoittuu pääasiassa jatkossa tapahtuvaan kuluttamisen seurantaan. Paras lopputulos menojen kartoittamiselle saadaan kirjaamalla ylös kaikki yksittäiset ostokset tuotetasolla; myös ruokakauppojen osalta. Näin esiin nousee esimerkiksi ruokakauppaostoksien joukosta ne tuotteet, joiden ostaminen on eniten vahingollista omalle taloudelle. Erityisesti menot tulisi kategorisoida mahdollisimman tarkasti, jotta niiden arviointi myöhemmin on mahdollista. Kategorisoinnin ei tulisi myöskään muuttua ajan myötä. Mitä paremmin kategoriassa on aina samat tuotteet/tuoteryhmät, sitä paremmin data on vertailukelpoista historialliseen dataan.

Yleensä jo tässä vaiheessa omista kulutustottumuksista löytyy jotain yllättävää ja helposti karsittavaa. Esimerkiksi yllättävän suuria menoja voi syntyä kahviloista tai energiajuomien säännöllisestä kuluttamisesta. Yhden energiajuoman nauttiminen päivässä kustantaa kirjoitushetkellä noin 81 € kuukaudessa. Jo lyhyen seurantajakson jälkeen on yleensä mahdollista löytää helppoja säästökohteita omasta kuluttamisesta ilman, että mistään tarvitsee varsinaisesti luopua.

Seurantaa voi tehdä taulukkolaskentaohjelmilla kuten Microsoft Excel tai sitä pääpiirteiltään vastaavalla ilmaisella pilvipohjaisella Google Sheets ohjelmistolla. Molemmat ohjelmistot tarjoavat henkilökohtaisen talouden budjetointiin valmiita pohjia, jotka auttavat alkuun ohjelmistojen kanssa. Vaihtoehtoisesti seurantaa voi tehdä myös paperilla. Hyviä pohjia oman talouden seurantaan löytyy verkosta. Esimerkiksi Takuusäätiön ylläpitämä Penno.fi tarjoaa käyttäjilleen myös tulostettavaa työkirjaa oman talouden seurantaan.

3.1.2 Velkojen arviointi ja priorisointi

Yksi osa henkilökohtaista taloutta on velat. Velka on työkalu, jonka avulla voi siirtää tulevaisuuden kulutuksen nykyhetkeen (Kivipelto 3.4.2019). Velan vastakohtana voidaan pitää säästämistä, jolloin nykyhetken kulutusta siirretään tulevaisuuteen. Yleinen traditio on, että velat ovat paha asia ja niitä tulisi välttää, mutta asia ei ole aivan niin mustavalkoinen. Velka on hyvin yleinen työkalu vaurastumiseen ja siihen tulisi suhtautua neutraalisti. Lähes jokaisella suomalaisella on jossakin elämänvaiheessa velkaa. (Kivipelto 3.4.2019.) On tärkeää osata erottaa toisistaan hyvät ja huonot velat. Käytännössä hyvät velat erottavat huonoista se, mitä velalla on ostettu. Hyvää velkaa on velka mitä on käytetty tuottavan investoinnin tai idean rahoittamiseen (Palmu 2.6.2017). Hyvänä esimerkkinä tästä voisi pitää autoa. Auton ostaminen velalla on sikäli huono ajatus, että auton arvo nousee vuosien kuluessa vain hyvin harvoissa tilanteissa. Näin ollen auto itsessään ei ole tuottava ostos, mutta jos ostettavalla autolla harjoitetaan taksitoimintaa, joka tuottaa ostajalle enemmän kuin mitä auton kulut, lainan lyhennykset ja arvonalenema ovat yhteensä, muuttuu auton hankinta tuottavaksi ja näin ollen laina hyväksi.

Velkoja on moninaisia, kuten perinteisiä kulutusluottoja, luottokortteja, osamaksusopimuksia, auto- ja asuntolainoja sekä uudempia lainapalveluita, kuten pikalainoja ja vertaislainoja. Näistä asuntolaina on yleisin ja priorisoinnissa se usein sijoittuu melko matalalle muihin lainamuotoihin nähden, johtuen velan koosta, velalla ostettavasta hyödykkeestä ja verrattain matalasta kustannuksesta. Velkoja priorisoidessa tulisi tarkastella velan kustannusta sekä prosentuaalisesti, että euromääräisesti. Vertailtaessa kahta samansuuruisia lainaa, on korkeamman kustannuksen laina aina priorisoinnissa korkeammalla, jolloin sen takaisin maksu tulisi olla etusijalla. Velkojen priorisoinnissa toinen merkittävä tekijä on velan määrä. Kun pohditaan missä järjestyksessä velkoja tulisi lähteä maksamaan takaisin, kannattaa yleensä aloittaa pienimmästä lainasta. Näin toimimalla erillisten lainojen määrä vähenee tehokkaimmin ja vapautuneen kassavirran voi ohjata seuraavaksi

pienimmän lainan maksuun. Kuitenkin, jos priorisoitavissa veloissa on kaksi suurin piirtein samansuuruista ja saman hintaista velkaa, kannattaa tällöin aloittaa maksamaan velkaa, jonka maksuerä on suurempi.

Mikäli yksilölle ei ole ehtinyt tulemaan maksuhäiriömerkintää, lainojen yhdistäminen voi olla kannattavaa. Lainojen yhdistäminen tarkoittaa sitä, että vanhat lainat yhdistetään yhdeksi uudeksi lainaksi, jolla on paremmat lainaehdot. Tavoitteena on laskea lainoista johtuvia kokonaiskustannuksia. Lainoja yhdistäessä tulisi näin ollen kiinnittää huomiota lainojen kustannuksiin ja yhdistettävien lainojen prosentuaalinen kustannus tulisi olla korkeampi kuin uuden lainan kustannus. Jos velkoja on paljon, niin yhdistämällä lainat yhdeksi isommaksi lainaksi, voi säästöjä tulla yllättävän paljon useiden erillisten tilinhoitomaksujen poistuessa ja matalamman koron vuoksi. Taloudellisen hyödyn lisäksi useiden lainojen yhdistäminen yhdeksi tuo selkeyttä talouden hoitoon. (Nordea 2022.)

3.2 Askel 2: Omien tarpeiden ja mieltymysten kartoittaminen

Säästäminen mielletään helposti, varsinkin aluksi, luopumiseksi. Luovutaan matkustamisesta tai kahvilakäynneistä. Koetaan, että luovutaan laadusta, kun ostetaan halvempaa brändiä tai käytettyjä tuotteita. Luopuminen totutuista kulutustavoista tai palveluista säästämisen vuoksi luo yksilön ajatuksiin ristiriitoja. Tämä tuo oman haasteen säästäväisen elämän aloittamiseen ja ylläpitämiseen. Tulot ovat aina, kaikissa tuloluokissa, rajalliset ja jotta kulut pysyvät alle tulojen täytyy jostain säästää. Mistä säästetään, on oleellinen asia.

On äärimmäisen tärkeää, että omat mieltymykset otetaan huomioon säästökohteita pohdittaessa. Pesäpallomailan ostaminen on huomattavasti järkevämpää silloin, jos pelaa ja rakastaa pesäpalloa, kuin silloin jos ei edes pidä lajista. Säästäväisen elämän koettuun laatuun omien mieltymysten kuuntelemisella on suuri merkitys. Tehdessä muutoksia omiin kulutustottumuksiin, tulisi myötätunto itseään kohtaan pitää mielessä. Psykoterapeutti Ilona Lammin mukaan suuria muutoksia lähdetään tekemään usein liian suurella innostuksella, hampaat irvessä. Kun itselleen asettaa liian tiukkoja kieltoja tai rajoja, hankaloittaa samalla omien tavoitteiden täyttymistä ja motivaatio säästämiseen voi kärsiä pahasti. Joustava, mutta silti säästäväinen linja vie pidemmälle. (Friman, Lammi 2022.) Samalla linjalla on myös elämäntapavalmentaja Anne Kariniemi. Hänen mukaansa ihmisen mieli vastustaa aina muutosta ja tästä syystä muutoksessa onnistumisen todennäköisyys paranee, jos muutoksia tekee osissa; jopa yksi kerrallaan. Kun tilanne on ehditty sisäistämään, niin on aika siirtyä seuraavaan muutokseen. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.)

3.2.1 Mikä on itsellesi tärkeää?

Kuluttaminen on yksi tapa hallita tunteita. Ostamalla jotain kivaa itselleen voi saada apua omaan alakuloisuuteen tai jopa ärsytykseen. Kuluttamisen tuoman hetkellisen hyvän olon avulla voi näin ollen paeta pahaa mieltä, mutta vain hetkellisesti. Näiden tunteiden tunnistaminen onkin tärkeää, jotta harkinnalle jää aikaa ja vahingollisilta impulsiivisilta kulutuspäätöksiltä voisi välttyä. Jatkuva hyvä olon tavoittelusta kuluttamalla voi tulla jopa riippuvuus. (Thurén 2021, 118–124.) Mikäli kuluttaminen on muodostunut jo ongelmaksi, syntyy haitallisesta kulutuskäyttäytymisestä itseään ruokkiva noidankehä. Talousongelmat lisäävät pahoinvointia ja sitä pyritään parantamaan impulsiivisilla heräteostoksilla. Ratkaisu tämän kaltaiseen ongelmaan on löytää korvaava mielihyvän lähde ostamiselle. Yksi hyvä vaihtoehto voi olla säästäminen. Kun yksilö huomaa kykenevänsä säästämään ja näkee säästöjensä karttuvan, se motivoi säästämään lisää ja enemmän. (Hamid, Kari-niemi, Kivipelto 2021.)

Kuluttaminen itsessään ei ole paha asia ja itselleen rakkaisiin asioihin panostaminen oman talouden kantokyvyn rajoissa on jopa suotavaa. Raha itsessään ei ole muuta kuin vaihdannan väline ja suurimman hyödyn siitä saa, kun sitä käyttää itselleen tärkeisiin asioihin. Ei säilyttämällä sitä pankissa. Mieltymyksiä on laidasta laitaan; osalle tärkeää on vapaa-aika ystävien ja perheen kanssa, toisille rakas harrastus on muoti ja sen seuraaminen tai esimerkiksi veneily. Myös sijoitustoiminta lukeutuu harrastukseksi. Kulutuspäätöstä tehdessä on hyvä pysähtyä hetkeksi miettimään syitä kuluttamiselle ja pohtia tuottaako ostettava asia lisää iloa ja hyötyä vielä viikkojen tai jopa vuosien jälkeen (Thurén 2021, 118). Mikäli suunniteltava ostos on aidosti itselle tärkeä, vielä perusteellisen harkinnan jälkeenkin, on ostos perusteltu. Henkilökohtaisesta taloudesta täytyy löytyä näillä asioille tilaa ja tästä syystä taloussuunnitelmassa omat mieltymykset tulisikin ottaa huomioon.

3.2.2 Mikä on tavoitteesi taloudellisesti?

Vastapainoksi impulsiivisen kuluttamisen tuomalle nopealle mielihyvän tunteelle, säästämistä aloittavan tulee määrittää itselleen tavoite, mikä antaa säästämislle tarkoituksen. Tavoite antaa yksilölle syyn luopua kuluttamisesta tänään. Ilman selvää päämäärää on jatkuvan säästämisen ylläpitäminen hyvin haastavaa. Tavoite on hyvin henkilökohtainen asia ja sen määrittämiseen on hyvä keskittyä syvällisesti. Mistä haaveilet elämässä? Onko se mahdollisesti oma koti, haave nähdä maailmaa enemmän, saada enemmän vapaa-aikaa tai jopa eläköityä aikaisemmin. Tavoitteen asettamiseksi tulisi pyrkiä pysymään konkreettisissa asioissa, jotta niiden onnistumisen mittaaminen on mahdollista, eikä tavoitteesta muodostu liikkuvaa maalia. Jos esimerkiksi asettaa itselleen tavoitteeksi rikkaaksi tulemisen, on se hyvin elävä käsite, joka helposti muuttuu ajan kuluessa. Jokainen kokee rikkauden eri tavalla ja myös yksilön oma käsitys rikkaudesta voi muuttua oman tilanteen mukaan. Voit käyttää tavoitteen määrittelyssä SMART-menetelmää, joka antaa suuntaviivat tavoitteen asettamiselle. (mukaillen Mäkipää & Aalto-Kallio, 2022.)

SELKEÄSTI MÄÄRITELTY
MITATTAVA
AIKAAN SIDOTTU
REALISTINEN
TAVOITTELEMISEN ARVOINEN

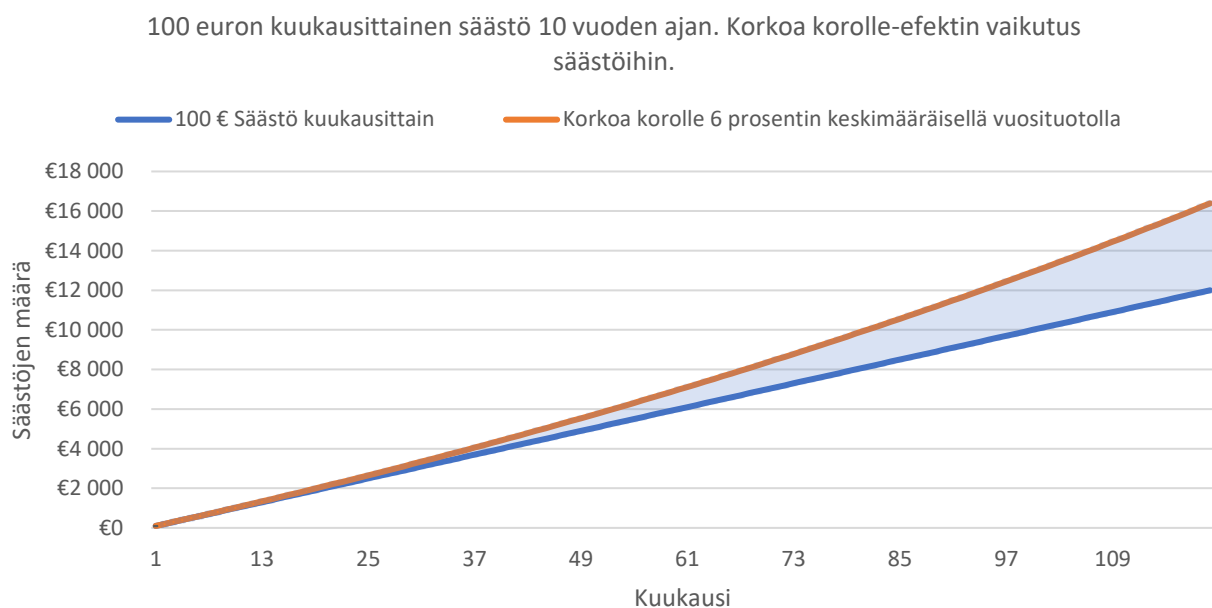
Kuva 6 - SMART-akronyymi (mukaillen Mäkipää & Aalto-Kallio, 2022).

Isot päätavoitteet voivat lannistaa, koska ne tuntuvat kaukaisilta ja liian suuritöisiltä. Tästä syystä isot tavoitteet täytyy pilkkoa osiin. (Karilahti 10.5.2019.) Pieniä tavoitteita saavuttamalla onnistumisen tunteita tulee jatkuvasti ja isot päätavoitteetkin tulevat jatkuvasti lähemmäksi.

Taloudelliset tavoitteet ovat aina yksilöllisiä. Itse päätavoite voi olla esimerkiksi taloudellinen riippumattomuus, joka on varmasti monen muunkin tavoitteena, mutta tuon termin merkitys vaihtelee yksilöittäin. Taloudellinen riippumattomuus tarkoittaa sitä, että sijoitusten passiiviset tuotot kattavat täysin yksilön perusmenot. Taloudelliseen riippumattomuuteen vaadittu rahasumma on näin ollen riippuvainen siitä, mikä on oma peruskulutus tai mikä on toivottu elintaso. Tästä syystä ensin täytyy

määritellä päätavoite ja sen jälkeen lähteä selvittämään mitä se tarkoittaa euromääräisesti omalla kohdalla. (Robbins 2014, 243.)

Kun tavoitteesta on muodostunut selkeä käsitys ja sille voi antaa tarvittavat määritykset, voi seuraavaksi keskittyä laskemaan tavoitteen saavuttamiseen vaadittu suoriutuminen. Mikäli tavoitteelle voi antaa aikarajan ja euromääräisen arvon, tavoitteen saavuttamiseen vaadittu kuukausittainen säästösumma on mahdollista laskea jakamalla lopullinen tavoitesumma tavoiteaikaa edeltävien kuukausien lukumäärällä. Esimerkiksi 2000 euron tavoite kahden vuoden päästä tarkoittaisi $2000 \text{ €} / 24 \text{ kk} = \text{n. } 83,4$ euroa kuukaudessa säästettävää. Jos tavoitteeksi on asetettu kohtalaisen lyhyen aikavälin tavoite, esimerkiksi alle 3 vuotta, niin kyseinen laskenta tapa on soveltuva. Kuitenkin, jos tavoite on ajallisesti kauempana, kannattaa sijoitustoimintaan ryhtymistä harkita, sillä se voi vaikuttaa merkittävästi säästettävään summaan kertyvien tuottojen vuoksi. Kun puhutaan pidemmästä aikajänteestä, korkoa korolle -efekti ehtii vaikuttamaan säästöihin ja sijoitustoimintaan voi olla kannattavaa tutustua. Korkoa korolle -efekti tarkoittaa sitä, että aikaisemmin säästetylle ja sijoitetulle pääomalle maksetaan tuottoa ja kun tuon maksetun tuoton myös sijoittaa, maksetaan jatkossa tuottoa myös tuolle aikaisemmin saadulle tuotolle. (Danske Bank 2022.) Jos vaadittujen kuukausittain sijoitettavien säästöjen määrää haluaa laskea, on se mahdollista taulukkolaskentaohjelmalla käyttäen MAKSU-funktiota, mutta verkosta löytyy paljon hyviä laskureita, joilla sijoitusten tuottoja on mahdollista laskea omia määritteitä käyttäen.

Kuva 7 - Korkoa korolle-efektin vaikutus 100 euron kuukausittaiselle sijoitukselle säästämisen sijaan on 10 vuoden aikana 4387,98 €. 20 vuoden jälkeen säästöjen arvo olisi 24.000 € ja sijoitetun pääoman arvo olisi 46.204,09 €.

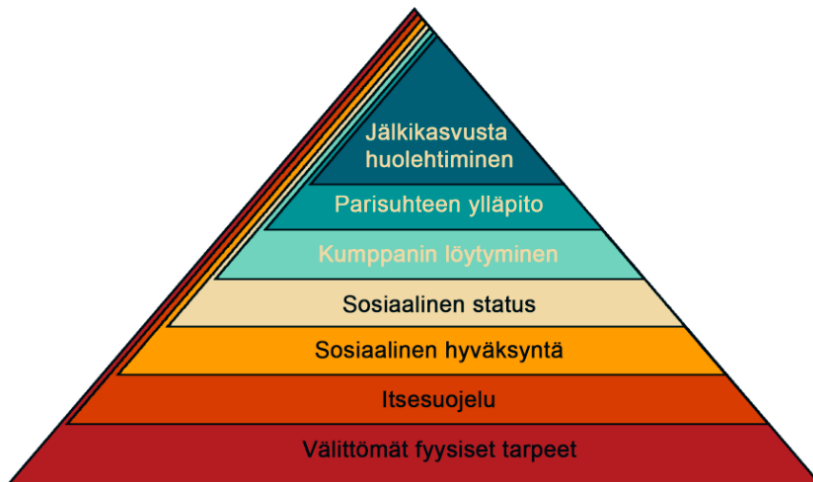
3.3 Askel 3: Muutoksen aloittaminen ja taloussuunnitelma

Tässä kappaleessa käydään läpi taloussuunnitelman laatiminen ja muutoksen aloittaminen. Aikaisempien kappaleiden jälkeen lukija on valmiina muutosten toteuttamiseen. Yksi tärkeimmistä neuvoista muutoksen käytäntöön viemiseen on, että aloittamista ei tule missään tilanteessa viivyttää. Kaikkea ei tarvitse tietää heti, koska talouden ja erityisesti sijoittamisen kenttä muuttuu jatkuvasti, eikä kukaan koskaan tule osaamaan kaikkea. Säästäessä on aikaa oppia muita taloudenhallinnan taitoja, joten aloita nyt. (Salovaara 3.4.2019.) Kun päätös muutoksesta on tehty, seuraavaksi tehdään taloussuunnitelma eli budjetti, jossa määritellään itselle kategorisoidusti euromääräiset rajat kuluttamiselle.

3.3.1 Miten ja milloin muutos syntyy?

Taloudellinen hyvinvointi lähtee aina yksilöstä itsestään, eikä se korreloi suoraan yksilön saatujen tulojen määrään. Ongelmallista kulutuskäyttäytymistä on kaikissa tuloluokissa, vaikka se onkin suhteellisesti yleisempää matalammissa tuloluokissa (Majamaa & Rantala, 2020). Taloussosiologi Erica Åberg tukee tätä väitettä Julia Thurénin kirjassa sanoessaan, että ”Halun jälkeen tulee aina uusi halu. Tarpeen jälkeen tulee aina uusi tarve.” (Thurén 2021, 105). Halu muutokseen lähtee siitä, että yksilö on tyytymätön nykyiseen tilanteeseen. Pelkkä tyytymättömyys muutokseen ei kuitenkaan yksistään riitä muutoksen aikaansaamiseen, koska muutos itsessään vaatii jonkin asteista luopumista nykyisistä tottumuksista. Tämä voidaan kokea yhtä lailla epämiellyttävänä ajatuksena, jolloin tilanne voi pysyä pitkäänkin muuttumattomana. Uuden tavan oppiminen voi vaatia aikaa jopa 3 kuukautta. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.) Tärkeintä muutosta opetellessa on olla pitkäjänteinen. Ikävä tunne väistyy ennen pitkää ja jäljelle jää tasapainoisempi talous.

Omien kulutustottumuksien muuttaminen lähtee omien valintojen tiedostamisesta ja pohtimisesta. Itselleen vahingollisen kuluttamisen tunnistaminen on kohtalaisen helppoa omaa kulutustaan seuraamalla ja analysoimalla, mutta muutoksen aikaansaamiseen tarvitaan enemmän. Tuotteen ostamisen taustalla on aina jokin perimmäinen juurisyy. Juurisyyt ovat jäänteitä ihmisen perimästä ja perustuvat vahvasti ihmisen alkukantaisiin motiiveihin, kuten esimerkiksi lauman hyväksyntään tai yksinkertaisesti nälkään. Julia Thurén esitteli kirjassaan evoluutiopsykologian tukena käytetyn Maslow'n tarvehierarkian kaltaisen 7 tasoisen kolmion ihmisen fundamentaalisista motiiveista toimia ja samainen työkalu auttaa myös yksilöä selvittämään mikä perustavanlaatuisen tarve ajoi tekemään haitallisen kulutuspäätöksen. (Thurén 2021, 81–83.) Ylikulutusta voidaan ehdottomasti havaita kaikissa kolmion tasoissa, mutta nykypäivänä erityisen suuri vaara ylikulutukselle on sosiaalisen hyväksynnän, sosiaalisen statuksen ja kumppanin löytämisen tasoissa. Kun kulutusta tehdään muita ihmisiä varten, ote toiminnan rationaalisuuteen irtoaa helposti. Erityisesti, jos ylikuluttaminen on tehty osamaksuilla ja pikalainoilla helpoksi.

Kuva 8 - Ihmisen 7 fundamentaalista motiivia toimia (mukaillen Thurén 2021.)

Sosiaalinen media, elokuvat, mainonta, ystävät; ärsykeitä kuluttamiseen tulee nykyään todella paljon ja monesta kanavasta. Siksi on ensiarvoisen tärkeää tiedostaa ärsykkeet ja osata hillitä omia kulutushalujaan. Tätä helpottamaan voi käyttää ajatustyökaluja. Ennen kulutuspäätöksen tekemistä kysy itseltäsi seuraavia kysymyksiä:

- Minkä vuoksi olen tekemässä ostosta?
- Onko hankinta todella tarpeellinen?
- Olisiko rahalle jokin parempi käyttökohde?
- Voisinko lainata tätä tuotetta ja säästää näin rahaa?
- Enhän ole tekemässä hankintaa vain tehdäkseni muihin vaikutuksen?

3.3.2 Miten säästämistä tulee tapa?

Jotta säästämistä tulee tapa, täytyy siitä tehdä itselleen helppoa. Päätöstä säästämiseen ei tulisi joutua tekemään joka kuukausi uudelleen, vaan sen tulisi olla automaattista. Pankeilla on tähän hyviä ratkaisuja. Mikäli yksilö haluaa säästää rahaa esimerkiksi jotain hankintaa varten, voi käyttötilille asettaa automaattisen tilisiirron säästötilille tai toiseen pankkiin. Tilisiirto kannattaa ajoittaa heti kuukauden alkuun tai jopa samalle päivälle, kuin tulojen olisi määrä tulla tilille. Näin säästettävää summaa ei koskaan näe käyttötilillä, eikä säästämistä edes huomaa. (Hamid, Kariniemi, kivipelto 2021.) Mikäli säästöjen lopullista kohdetta ei vielä ole tiedossa, voi pankin kanssa sopia myös kuukausittaisesta rahastosäästämisestä, jolloin pankki veloittaa ja sijoittaa automaattisesti kuukausittain ennalta sovitun summan ennalta sovittuihin sijoituskohteisiin. Sijoittamista tässä opinnäytetyössä ei käsitellä kuin pintapuolisesti, joten siitä on hyvä keskustella pankin kanssa ennen sijoitustoiminnan aloittamista. Säästettävän summan olisi hyvä olla poissa näkyvistä ja mielellään hieman hankalasti käytettävissä. Esimerkiksi toisessa pankissa. Mikäli säästöjä haluaa sijoittaa, on esimerkiksi Nordnet.fi hyvä vaihtoehto säästöjen sijainniksi. Rahat saa tarvittaessa pienen odottamisen jälkeen käyttöön, joten hankintoja joutuu harkitsemaan sen vuoksi pidempään ja näin impulsiivinen kuluttaminen vähenee.

Tehostaakseen säästämistä yksilö voi noudattaa sääntöä ”Maksa itsellesi ensin”. Itselleen ensin maksaminen tarkoittaa sitä, että saatuaan palkan käyttöönsä, säästäjä siirtää siitä heti säästöön ennalta päättämänsä summan. (Hamid, Kariniemi, kivipelto 2021.) Jotta tämä metodi toimii, tulee henkilökohtaisen taloussuunnitelman olla laskettu realistisesti ja myös yllättäviä menoja varten tulee olla puskurirahasto asetettuna. Maksamalla ensin omat säästöt, ei rahaa jää niin paljon impulsiivisiin ostoksiin ja säästöjä on helpompi kerryttää. Raha mikä on käytettävissä kuukauden aikana, on paljon helpompi käyttää, kuin säästötilillä ja mahdollisesti toisessa pankissa olevat säästöt.

Säästämisen mielekkyyteen vahvasti vaikuttava tekijä on tavoitteet ja niiden saavuttaminen. Säästämisen on hyvä olla tavoitteellista ja yksilöllä tulisi olla päätavoitteen lisäksi asetettuna myös helpommin saavutettavissa olevia välitavoitteita. Välitavoitteet voivat olla esimerkiksi säästöjen määrä euromääräisenä tai ajaksi muutettuna. Kuinka monta tuntia töitä tulisi tehdä vastaavan summan ansaitakseen. Tavoitteiden lisäksi tulisi säästäjän myös seurata omaa kehitystään aktiivisesti, jolloin säästäväisen elämän hyödyt näkyvät selkeämmin ja säästäväisyys ei tunnu pelkästään luopumiselta. Tulosten näkeminen ja tavoitteiden saavuttaminen motivoivat säästäväisyyteen ja halu säästämisen lisäämiseenkin voi lisääntyä.

3.3.3 Taloussuunnitelma

Suunnitelmallinen kuluttaminen on erityisen tärkeää, jos tavoitteena on elää säästäväisesti. On ensiarvoisen tärkeää tietää omat tulot, mutta erityisesti omat menot. Jokainen osaa varmasti vastata kysyttäessä, että kuinka iso puhelin lasku yleensä on tai miten paljon asunnon vuokraan menee kuukausittain rahaa, mutta yllättävän harva osaa sanoa riittävällä tarkkuudella kuinka paljon kulu tulee olemaan seuraavana kuukautena tai vuotena. Yllättäviä, suunnittelemattomia menoja tulee aina ja sen vuoksi taloussuunnitelman tarkkuus heikentyy mitä pidemmäksi suunnitelman aikajakso asetetaan, mutta kyseisiä yllättäviä kuluja varten käytössä on hyvä olla puskurirahasto.

Puskurirahaston tulee olla osa taloussuunnitelmaa ja ennen kuin kertyneitä säästöjä käytetään muuhun, tulisi puskurirahasto saada täyteen suunniteltuun mittaansa. Sopiva puskurirahaston koko määrittyy elämisen kustannusten ja oman koetun tarpeen mukaan. Toisille riittää, että puskurirahastossa on tarpeeksi rahaa maksaa seuraava vuokra, mutta toiset voivat haluta turvautua enemmän esimerkiksi mahdollisen työttömyyden varalta. Esimerkkinä puskurikassa voi olla 2–6 kuukauden elämisen kustannusten suuruinen. (Kivipelto 3.4.2019.) Lähi-Tapiolan yksityistalouden ekonomisti Hannu Nummiaro neuvoo, että säästössä tulisi olla menovaraksi noin 1000–2000 euroa yllättäviä kuluja varten ja sen lisäksi 2–3 kuukauden nettopalkan suuruinen puskurirahasto (Nummiaro 2022). Puskurirahaston voi säästää esimerkiksi erilliselle säästötilille, jotta se on helposti käytettävissä tarvittaessa.

Taloussuunnitelman menoja suunnitellessa on hyvä olla realistinen ja jopa hieman liioitteleva. Arvioimalla tulevat kulut hieman yli, antaa itselleen liikkumatilaa budjetissa. Säästämisen tarkoitus ei ole tehdä elämästä tarpeettoman epämukavaa (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.) Jos omaa kulutustaan on seurannut pidempään, on kunkin kuluerän suuruudesta muodostunut jo jonkinasteinen käsitys, mikä auttaa budjetin tekemisessä. Aluksi on kuitenkin oltava tarkkana, ettei tee budjetista liian tiukkaa. Budjetissa pysyminen on tärkeää säästötavoitteiden toteutumisen lisäksi myös siksi, että motivaatio säästämiseen syntyy onnistumisesta. Mikäli antaa itselleen mahdollisimman tehtävän, on pettymys lähes taattu ja näin säästäväisen elämän voi helposti kokea epämukavaksi ja itsensä kykenemättömäksi. Anna itsellesi tilaa onnistua. Kaikesta ylimääräisestä kuluttamisesta ei ole pakko heti luopua. Jos on tottunut esimerkiksi käymään kahvilassa ystävien kanssa arki-iltaisain, niin riittää, että noita kahvilakäyntejä aluksi vähentää. Silläkin pääsee alkuun. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.)

Osaksi taloussuunnitelmaa tulisi suunnitella myös säästäminen (Kivipelto 3.4.2019) ja raha, jonka haluaa käyttää vapaammin. Säästettävän osuuden suuruus on riippuvainen muista menoista, mutta voit kokeilla myös taloussuunnitelman tekemistä säästöjen ollen ensisijaisia. Päätät ensimmäisenä säästettävän summan ja vasta sen jälkeen käyt läpi, millaisilla keinoilla pääset tähän tavoitteeseen. Pyri olemaan säästämättä liikaa itsellesi tärkeistä asioista ja löytämään kulutustottumukset, joista luopuminen ei aiheuta kovin merkittäviä negatiivisia tunteita.

3.3.4 Sijoittaminen

Kulutuksen ollessa pidempään alle tulojen, tulee väistämättä eteen tilanne, että säästöille täytyy löytää jokin järkevä säilytyspaikka. Pankkitilillä voi pitää puskurirahaston, mutta kovin suuria tai pitkäaikaisia säästöjä ei kannata pitää pankkitilillä paristakin syystä. Ensinnäkin säästöjen kuluttaminen on todennäköisempää, jos varat ovat jatkuvasti nähtävillä ja helposti saatavilla. Toinen merkittävä syy säästää johonkin muualle kuin pankkitilille on inflaatio. Inflaation vaikutuksilta suojautuminen on mahdollista tuottavilla sijoituksilla. Käytännössä sijoitusten tuotto toimii inflaation vastaisena voimana ja näin ollen pienentää tai jopa poistaa kokonaan inflaation vaikutuksen säästöjen ostovoimaan. Kun ostovoima säästöissä laskee, niin tuotto lisää säästöjen määrää, jolloin ostovoima säilyy paremmin tai jopa paranee.

Sijoittamisessa on kuitenkin aina mukana riski pääoman menettämisestä ja ennen sijoitustoimintaan ryhtymisestä tulee asiasta keskustella esimerkiksi oman pankin kanssa. Riskissä on kuitenkin myös kääntöpuoli, sillä talousteorian mukaan riski ja tuotto kulkevat käsi kädessä. Pienen riskin sijoituksella tuototkin ovat pääasiassa pienempiä, joten valittavaan riskitasoon vaikuttaa myös odotetun tuoton määrä. Oma riskinsietokykyä tuleekin testata ennen kuin lähtee sijoitustoimintaan mukaan ja toimia oman riskinsietokyvyn mukaisesti. On olemassa erilaisia tapoja säädellä riskin määrää. Esimerkiksi rahastot ovat pienempiä riskisiä kuin suorat osakeostot ja rahastoja voidaan vertailla riskisyytensä suhteen rahaston sijoitussääntöjä tutkimalla. Mikäli sijoittaminen kiinnostaa, suosittelen kääntymään oman pankin puoleen sekä tutustumaan myös aiheesta käsittelevään kirjallisuuteen. Nykyään sijoittamisesta on paljon tietoa saatavilla ja sijoittamisen aloittaminen on tehty helpoksi kaikille.

3.4 Askel 4: Oman talouden jatkuva seuranta

Yksi merkittävä syy säästämisen epäonnistumiseen on kärsivällisyyden puute. Ihminen tarvitsee jatkuvaa stimulanttia, jotta elämä ei tunnu tylsältä. Kuluttamisella tätä stimulanttia voi hankkia helposti, mutta se ei ole ainut keino. Stimulantti voi olla myös esimerkiksi säästöjen kertyminen, sijoitussalkun kasvaminen, velan pienentyminen tai työajan lyheneminen. Kuluttamalla hankittu mielihyvä on varsin lyhytaikainen, mutta oman talouden tilan koheneminen on pitkäkestoisempi mielihyvä. Se vähentää stressiä rahasta pysyvästi, niin kauan kuin taloudellinen tilanne ei huonone uudestaan. Mielihyvä tulee onnistumisesta ja onnistumisen havaitseminen vaatii seuranta. Siitä syystä seuranta on erittäin tärkeä osa säästämistä.

3.4.1 Miksi seuranta on tärkeää?

Säästäminen koetaan usein luopumiseksi, vaikka itseasiassa kyseessä on kulutuksen siirtämistä tulevaisuuteen. Säästämisen mielekkyyden ylläpitämiseksi on hyvä asettaa itselleen realistisia tavoitteita ja seurata omaa kehittymistä niitä kohti. Nyky-yhteiskunta on opettanut meidän kuluttamaan nopeasti. Suuriakin hankintoja on mahdollistaa ostaa velkaa apuna käyttäen heti, vaikka siihen ei välttämättä olisi varaa. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.) Tämä on nopeaa ja helppoa mielihyvää, joka tuo mukanaan pitkäkestoisia negatiivisia vaikutuksia yksilön talouteen ja siten myös henkiseen hyvinvointiin. Jotta edellä kuvatun kaltaista kulutuskäyttäytymistä olisi helpompaa välttää, on oman talouden seuranta syytä pitää aktiivisesti elämässä. Mitä paremmin yksilö tuntee itsensä ja kuluttamisen sudenkuoppansa, sitä paremmin hän kykenee ennakoimaan omaa kulutuskäyttäytymistään. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.) Pelkkien tulojen ja menojen seurannan lisäksi on hyvä pitää kirjaa myös nykyisestä varallisuudesta sekä asettamista tavoitteista. Seuranta antaa näkymän varallisuuden kehittymiseen, oman talouden tilaan ja tavoitteiden toteutumiseen. Henkilökohtaisesti tunnen seurannan erittäin palkitsevaksi ja hyödylliseksi osaksi omaa talouttani.

3.4.2 Keinoja seurata omaa taloutta

Oman talouden seuraamiseen ei tarvitse välttämättä mitään erityistä. Pysyäkseen valppaana oman kuluttamisen suhteen, voi pitää esimerkiksi rahapäiväkirjaa. Rahapäiväkirjaan voi kirjata ylös päivän aika tehdyt ostoksen, miten paljon rahaa meni ja miltä rahan käyttäminen mihinkin kohteeseen tuntui. Jos päiväkirjaa kirjoittaessa tuntuu, että ostos ei ollut pakollinen ja se aiheuttaa pientä katumusta, voi päiväkirjassa analysoida omaa toimintaa pidemmälle ikään kuin ulkopuolisen silmin. Millaisessa tunnetilassa tein ostoksen? Mihin tarpeeseen tein ostoksen? Pohtimalla tämän kaltaisia asioita omasta kulutuskäyttäytymisestä, tutustuu itseensä kuluttajana ja näin voi tehdä valistuneempia kulutus päätöksiä jatkossa. Mikäli itsessään huomaa usein taipumusta ostaa impulsiivisesti, kannattaa ostettavien tuotteiden purkaminen myyntipakkauksistaan jättää myöhemmäksi, jolloin tuotteen voi vielä palauttaa, mikäli ostos aiheuttaa katumuksen tunteita myöhemmin. Päiväkirjaan tulisi kirjata myös ne kulutus päätökset, joiden kokee menneen hyvin. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.)

Halutessaan seurantaa voi tehdä myös Excelillä, jos ohjelmisto on itselle tuttu ja mieluinen. Tämä avaa mahdollisuuden hyvinkin tarkkaan seurantaan; jopa tuotetasolle asti. Voit kategorisoida kuluttamiasi hyvinkin tarkalle tasolle ja analysoida dataa esimerkiksi Power BI ohjelmistolla. Power BI:n avulla voi hyödyntää aikaälykkyyttä, jolloin voi helposti seurata esimerkiksi kuluvan kuukauden kulutusta tai YTD-lukuja eri vuosien välillä kategoriakohtaisesti. Tämänkaltaisessa analysoinnissa kulutuksen kategorisoinnin tulisi pysyä mahdollisimman muuttumattomana, jotta eri vuosien data on keskenään vertailukelpoista. Näiden ohjelmien tehokas hyödyntäminen vaatii melko pitkän oppimiskäyrän, mutta näiden ohjelmien hallitseminen on hyödyllinen taito myös työelämässä, joten oppiminen ei mene hukkaan.

Oman talouden seurantaa voi tehdä myös verkkopankissa, niin että avaa erilliset tilit eri kuluttamista varten. Erilaisia tilejä voisi olla esimerkiksi taloustili, matkatili, säästötili ja suurien menoerien tili. Taloustililtä on tarkoitus maksaa kaikki talouden perusmenot, joten vain tälle tilille on tarpeellista hankkia kortti. Taloustili voi olla myös jaettu kumppanin kanssa, jolloin molemmilla on mahdollisuus tallettaa ja käyttää taloustilin varoja esimerkiksi ruokakaupassa. Suurien menoerien tilille voi siirtää esimerkiksi vakuutusmaksuja varten rahaa kuukausittain, jolloin suuretkin yksittäiset menot tasoittuvat koko vuodelle. Taloussuunnitelman mukaiset siirrot eri tileille tulisi tehdä aina kun tulot tulevat käytettäväksi. Käytännössä kaikille saapuneille varoille tulisi löytyä taloussuunnitelmasta, ja näin ollen myös pankkitileiltä, paikka. (Hamid, Kariniemi, Kivipelto 2021.)

4 Pohdinta ja oma oppiminen

Kirjoittaessani tätä opinnäytetyötä ymmärrykseni kuluttamisen nykytilasta ja sen kestävyydestä lisääntyi merkittävästi. Heräsi tunne, että nykymuotoinen kapitalismi on väistämättä muutoksen edessä ja yhteiskunnan normit ovat hiljalleen muuttumassa myös henkilökohtaisen talouden näkökulmasta parempaan suuntaan. Vastuullisuus on nousemassa tärkeimpään rooliin ja sosiaaliset normit muovautumassa sitä ihannoiviksi. Tämä on myös yksilöiden velkaantumisen näkökulmasta hyvä asia, koska sosiaalinen paine kuluttamiselle tulee vähenemään tai jopa kääntymään päinvastaiseksi. Vastuullinen tiedostava kuluttaja ostaa vain aitoon tarpeeseen ja luonnonvaroja kunnioittaen. Myös suhtautuminen omistamiseen on hiljalleen muuttumassa, niin että omistamista ei pidetä enää yhtä korkeassa arvossa kuin ennen.

4.1 Talousoppi peruskouluun

Outi Sirniön tekemän tutkimuksen mukaan taloushaasteiden periytyminen lisääntyy vanhempien koulutustason laskiessa (Sirniö 2016). Tästä on helppo muodostaa käsitys, että kotona saatu taloudellinen opetus on merkittävä tekijä yksilön taloudellisessa osaamisessa ja taloushaasteiden syynä useissa tapauksissa on talousosaamisen puute. Kirjoitushetkellä peruskoulutuksessa käsitellään hyvin vähän talousoppia. Mielestäni talusopin lisääminen perusopetukseen olisi erittäin tärkeää niin yksilöiden elämänhallinnan kuin kansantaloudenkin näkökulmasta. Nykyisin talousoppia saa liian vähän ja liian myöhään. Käytännössä opetusta annetaan reaktiivisesti vasta kun talousongelmia on jo ehtinyt tulemaan.

Talusopin opetussisällön olisi hyvä pitää sisällään henkilökohtaisen talouden lainalaisuuksien lisäksi myös kapitalismin ja myynninedistämisen perusteita, jotta kuluttajat olisivat tulevaisuudessa enemmän tietoisia heihin kohdistuvista vaikutusmetodeista ja -motiveista. Edellä mainitut asiat tiedostava kuluttaja voi tehdä rationaalisempia, todelliseen tarpeeseen vastaavia, kulutuspäätöksiä ja näin kuluttaminen siirtyisi vastuullisempaan ja kestävämpään suuntaan luonnollisesti. Lisäksi on sanomattakin selvää, että vastuullisuutta ja kestävää kehitystä tulee painottaa peruskoulussa mahdollisimman paljon.

4.2 Sosiaalisen median rooli

Ihmisillä on evoluutiopsykologian mukaan tarve nostaa ja esitellä sosiaalista statustaan ja nyky-yhteiskunnassa kuluttamisella on iso rooli tässä. Sosiaalinen media on antanut tämän tarpeen toteuttamiselle todella toimivan alustan. Jos ennen sosiaalista mediaa halusi esitellä elämäänsä täytyi kutsua ihmiset kylään tai hankkia näkyvyyttä lehtiartikkeleiden avulla. Nykyään yhdellä kuvalla voi tavoittaa teoriassa miljardeja ihmisiä. Ymmärrettävästi sosiaalinen media pitää sisällään enemmän elämän hyvyyteen ja nautintoon liittyvää sisältöä, kuin elämän arkisempia puolia. Edellä mainitun takia sosiaalisen median kuluttajalle muodostuu virheellinen käsitys yhteiskunnan normeista ja mikäli omaa elämää peilaa näihin virheellisiin normeihin, voi lopputulema olla hyvinkin vahingollinen yksilön oman talouden kannalta. Sosiaalisen median myötä kuluttaminen on siirtynyt enemmän hedonistisempaan suuntaan, koska rationaalisuuden rooli on sosiaalisessa mediassa pienempi.

Sosiaalisen median kulutuskeskeisen sisällön vastapainoksi viime vuosina on tullut lisääntynyt sisältö ja ymmärrys maailman resurssien rajallisuudesta sekä maapallon kantokyvystä. Tämän vuoksi kuluttaminen elää murrosta ja hiljalleen yhteiskunnan ihannenormit siirtyvät tavarapaljoudesta kohti palvelukeskeisempää kuluttamista. Tämä on itsestään selvien ekologisten hyötyjen lisäksi hyvä asia myös yksilön henkilökohtaisen talouden kannalta, kun suhtautuminen omistajuuteen muuttuu. Jakamistalouden mahdollisen yleistymisen seurauksena myös yksilöiden kokema sosiaalinen paine kalliiden hankintojen tekemiselle laskisi ja näin myös huonojen velkojen määrä yksilötasolla vähenisi.

Lähteet

Aalto-Kallio, M., Mäkipää, E. 2022. Millainen on hyvä tavoite? Suomen sosiaali ja terveys ry. Luettavissa: <https://www.soste.fi/millainen-on-hyva-tavoite/#:~:text=Tavoitteen%20asettamiseen%20kannattaakin%20n%C3%A4hd%C3%A4%20vaivaa,sidottu%2C%20Realistinen%20ja%20Tavoittelemisen%20arvoinen>. Luettu: 30.10.2022.

Alizad A., Karilahti, A., Kivipelto, K. 10.5.2019. Arman ja matka mielenrauhaan | Jakso 10. YouTube-video. Katsottavissa: https://www.youtube.com/watch?v=Umi-VzK4DPhc&list=PL48par0AjKyBDpKWcllgvwuwPVpqqFccW&index=10&ab_channel=Danske-BankSuomi. Katsottu: 29.10.2022.

Danske Bank. 2022. Säästölaskuri eli korkoa korolle -laskuri. Luettavissa: https://danskebank.fi/sinulle/tyokalut/saastolaskuri?ps_kw=korkoa%20korolle&gclid=Cj0KCQiAveebBhD_ARI-sAFaAvrFRkBWQHbVintctGvyiUOSUljAqjrzY8VJciHYndYXDmMBe5AdqztE-aAIVZEALw_wcB&gclsrc=aw.ds. Luettu: 20.11.2022.

Finanssivalvonta 2022. Uusia työkaluja tarvitaan kotitalouden velkaantuneisuuden hillitsemiseksi. Finanssivalvonta. Helsinki. Luettavissa: <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/toimintakertomukset/toimintakertomus-2021/teemat/uusia-tyokaluja-tarvitaan-kotitalouden-velkaantuneisuuden-hillitsemiseksi/>. Luettu: 1.11.2022.

Friman, L., Lammi, I., 2022. Lisää, lisää, lisää. Yhteishyvä. 5. s. 10–16.

Hamid, J., Karilahti, A., Kivipelto, K., 2021. Jakso 46: Kuinka lopettaa turhanpäiväinen törsääminen? feat. life coach Anne Karilahti. Taloudellinen mielenrauha -podcast. Kuunneltavissa: <https://open.spotify.com/episode/3Qldj7AWPdL88WbmjGICfw>. Kuunneltu: 19.11.2022.

Hiilamo, A., Keski-Säntti, M., Kääriälä, A., Hiilamo, H. 2021. Nuorten aikuisten maksuhäiriömerkinnät – rekisteritutkimus ikäkohorteilla 1987 ja 1997. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143055/nuorten-aikuisten-maksuhairiomerkinnaat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 16.9.2022.

Hämäläinen, T., 2019. Juurisyyanalyysi: Taloudenhallinta ja ylivelkaantuminen. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Helsinki. Luettavissa: <https://www.sitra.fi/julkaisut/taloudenhallinnan-ja-ylivelkaantumisen-juurisyyt/>. Luettu: 9.9.2022.

Jackson, T. 2010. Tim Jackson: An economic reality check. TED. YouTube-video. Katsottavissa: https://www.youtube.com/watch?v=NZsp_EdO2Xk. Katsottu: 5.11.2022.

Karismo, A. 2017. Moni suomalainen on velkaisempi kuin tietääkään – riskit kasvavat. Yle. Helsinki. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-9730138>. Luettu: 6.11.2022.

Kivipelto, K. 3.4.2019. Taloudellisen mielenrauhan opas | Osa 1: Raha ei pure. YouTube-video. Katsottavissa: https://www.youtube.com/watch?v=X6PKSnPdCO8&ab_channel=DanskeBank-Suomi. Katsottu: 29.10.2022.

Kivipelto, K. 3.4.2019. Taloudellisen mielenrauhan opas | Osa 2: Oma talous tutuksi. YouTube-video. Katsottavissa: https://www.youtube.com/watch?v=uV-vSB0gcOA&ab_channel=DanskeBank-Suomi. Katsottu: 29.10.2022.

Kivipelto, K. 3.4.2019. Taloudellisen mielenrauhan opas | Osa 5: Hyvä paha velka. YouTube-video. Katsottavissa: https://www.youtube.com/watch?v=NjAm_HzWY8E&ab_channel=DanskeBank-Suomi. Katsottu: 28.10.2022.

Kivipelto, K., Salovaara, L. 3.4.2019. Taloudellisen mielenrauhan opas | Osa 3: Aika on rahaa. YouTube-video. Katsottavissa: https://www.youtube.com/watch?v=F7rSXFZQm84&ab_channel=DanskeBankSuomi. Katsottu: 29.10.2022.

Luotonen, N., Puttonen, V., Rantapuska, E. 2022. Maksuhäiriöt Suomessa 2015–2020. Kansantaloudellinen aikakauskirja. Luettavissa: https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2022/06/31928180_KAK_2_2022_NETTI-1-82-104.pdf. Luettu: 5.11.2022.

Majamaa, K., Rantala, K. 2020. Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston selvitys. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162625/2020_05_VN_Selvitys.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 15.10.2022.

Nordea. 2022. Lainojen yhdistäminen - Usein kysyttyä. Luettavissa: <https://www.nordea.fi/henki-loasiakkaat/palvelumme/lainat/kulutustuotot/lainojen-yhdistaminen.html#faq=Lainojen-yhdistaminen---Usein-kysyttya+393046>. Luettu: 27.11.2022.

Nummiaro, H., 11.11.2022. Katso, paljonko kannattaa nyt olla rahaa tilillä – asiantuntijan vinkit. Taloussanomien. Luettavissa: <https://www.is.fi/taloussanomien/art-2000009185621.html>. Luettu: 11.11.2022.

Palmu, M. 2.6.2017. Mitä velka on? Inderes Sijoituskoulu-blogi. Luettavissa: <https://www.inderes.fi/fi/mita-velka>. Luettu: 28.10.2022.

Pantzar, M. 2021. Suomen Pankki haluaa velkakaton: Tätä se tarkoittaisi erilaisille asuntovelallisille – monelta voisi jäädä laina saamatta. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11916187>. Luettu: 6.11.2022.

Robbins, A., 2014. RAHA. Peli haltuun: 7 yksinkertaista askelta taloudelliseen vapauteen. 3.painos. Viisas Elämä. Helsinki.

Sirniö, O., 2016. Constrained life chances: Intergenerational transmission of income in Finland. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. Luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/165073/CONSTRAI.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 15.9.2022.

Thurén. J. 2021. Kaikki kuluttamisesta: Näin aloin käyttää rahojani paremmin. Gummerus Kustannus Oy. Helsinki.

Tilastokeskus 2022. Elinkustannusindeksi. Luettavissa: <https://stat.fi/tilasto/khi#tables>. Luettu: 6.11.2022.

Turunen, E., Hiilamo, H. 2014. Health effects of indebtedness: a systematic review. BMC Public Health 14, 489. Luettavissa: <https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-14-489>. Luettu: 26.10.2022.

Vehkaoja, M. 2022. Hämmäntävän moni kovatuloinen on rajusti velkaantunut. Kauppalehti. Luettavissa: <https://www-kauppalehti-fi.ezproxy.haaga-helia.fi/uutiset/hammentavan-moni-kovatuloinen-on-rajusti-velkaantunut-osallistu-kauppalehti-option-velkakyselyyn/5517b72f-56a8-44c5-8b2c-dc231bd21d48>. Luettu: 6.11.2022.